

**Родниківська філія КЗ «Красносілківське НВО»**

***«Елементи народознавства як засіб  
формування компетентностей на  
уроках біології»***

**Вчитель біології**

**Циркуленко О.В.**

Сьогодні, коли в державі взято курс на відродження й дальший розвиток національної культури, на вчителя біології покладається завдання викликати в учнів глибокий, стійкий інтерес до предмета, а значить, і до науки, любов до природи, до неньки-матері землі. Це важка і копітка робота — виховати учнів гідними господарями землі.

У кожного вчителя свій стиль, свій почерк проведення уроку. І кожен має власний особливий метод зацікавлення учнів своїм предметом. Це можна реалізувати через науковий матеріал підручника, доповнюючи його цікавими прикладами з художньої літератури, використовуючи легенди, міфи, оповідання, вірші про природу, рослини, тварин. Народна ботаніка і зоологія оповиті яскравим поетичним і міфічним серпанком, але час спливає, а чудові легенди про різні рослини та тварин помалу забуваються народом, бо витісняються науковими даними природознавства. Тому на уроках біології треба використовувати краплі того, що ще збереглося в людській пам'яті. Все це і дає чудовий матеріал для виховання учнів. Ось один із прикладів того, як використати цей матеріал, щоб допомогти дітям краще пізнати природу України і сприяти бережливому ставленню до неї.

Елементи етноботаніки, етнзоології, народознавства не лише бажані, а й необхідні на уроках біології. Багато представників рослинного і тваринного світу є символами, оберегами нашого народу, вони пов'язані з народними легендами, обрядами тощо. Заздалегідь готуючись до уроків, учні можуть самостійно підбирати потрібний матеріал із фольклорних збірників, записувати місцеві легенди.

Під час вивчення систематики рослин є можливість використовувати український фольклор. Передусім на основі будови квітки і плоду з'ясовуються характерні ознаки певної родини, а потім називаються представники і

характеризуються їх ознаки. Наприклад: до родини бобових на основі зіставлення певних ознак учні відносять горох, квасолю, біб, сою, конюшину та ін. Далі перед учнями ставиться завдання знайти в літературі повір'я, прислів'я, пов'язані з цими рослинами.

Під час вивчення теми «Папоротеподібні» спершу з'ясовується біологічна суть розмноження папоротеподібних, привертається увага до того, що папороть не цвіте. А що про це говорять легенди? Одна з них відає нам, що папороть розкриває свої квітки лише на одну мить у ніч на Івана Купала

Вивчаючи родину Розових, розглядаємо калину як символ дівочої краси і ніжності. Калину використовують у весільних обрядах, нею прикрашають хату, подвір'я, використовують у народній медицині.

З цікавістю всі діти вивчають народні прикмети, порівнюючи їх з календарем спостереження за природою кількох років. Біологічні знання можна також поєднати з українськими традиційними обрядами.

На уроках зоології розповідаю учням, що не менш багатими є знання українців про тваринний світ. Наші пращури одухотворю вали багатьох птахів-лебедів, лелек, ластівок, журавлів, воронів, соколів, чайок, зозуль. Вони ж виступали народно - поетичними символами: лелека-уособлення сімейного щастя, рідного дому; сокіл-свободи, гордості, сили; лебідь-краси, вірності тощо. Із світом птаства в народних традиціях пов'язано безліч прикмет, повір'їв, казок. З благоговінням, іноді страхом, ставились люди до хижих звірів - ведмедя, вовка, лисиці. Зате домашні тварини - коза, корова, кінь, кіт, собака - шанувалися як найперші помічники.

На уроках зоології використовую легенди, прислів'я, приказки, загадки, легенди про тварин

Наприклад

Прислів'я

Змилювався Бог над раком, та дав йому очі не там, де треба.

Дметься, як жаба в болоті.

Величається, як жаба хвостом.

Ніхто не знає, лиш пугач і сова та людей півсела.

### Прикмети

Раки вилазять на берег і закопуються в пісок – перед дощем.

Якщо навесні літає багато павутиння – літо буде гаряче.

Цвіркуни кричать – гарний день віщують, замовкають – негоду накликають.

Мурашки поспішають у гнізда, ховаються – на сильний дощ, грозу.

Риба вискакує з води і ловить комах – на негоду.

Гадюки виповзають із хащів і криються на відкритих місцях – скоро буде дощ.

Кішка стіну дере – до негоди, клубком лежить – на мороз.

### Загадки

Сидить у куточку і тче сорочку. ( Павук).

Летить – виє, сяде – землю риє. ( Хрущ).

Сто сестер одну хустку в'яжуть. ( Бджоли).

Є крила – а не літає, без ніг – а не доженеш.

Посеред двора стоїть копа, спереду вила, ззаду мітла. (Корова)

Такі завдання можна давати учням для домашнього опрацювання

Не менш цікавими є уроки біології людини, на яких знайомлю учнів з рецептами народної медицини. Про них розповідаю під час вивчення тем про хвороби органів дихання, травлення, видільної, ендокринної, серцево-судинної систем..

Формування духовності учнів, так само , як і мислення та спостереження, є важливими компонентами навчального процесу на уроках біології. Використання на сучасному уроці біології скарбниць знань, збережених у пам'яті народу, має велике значення.

